

## Bemint Elkander Jakob Smitsmuseum

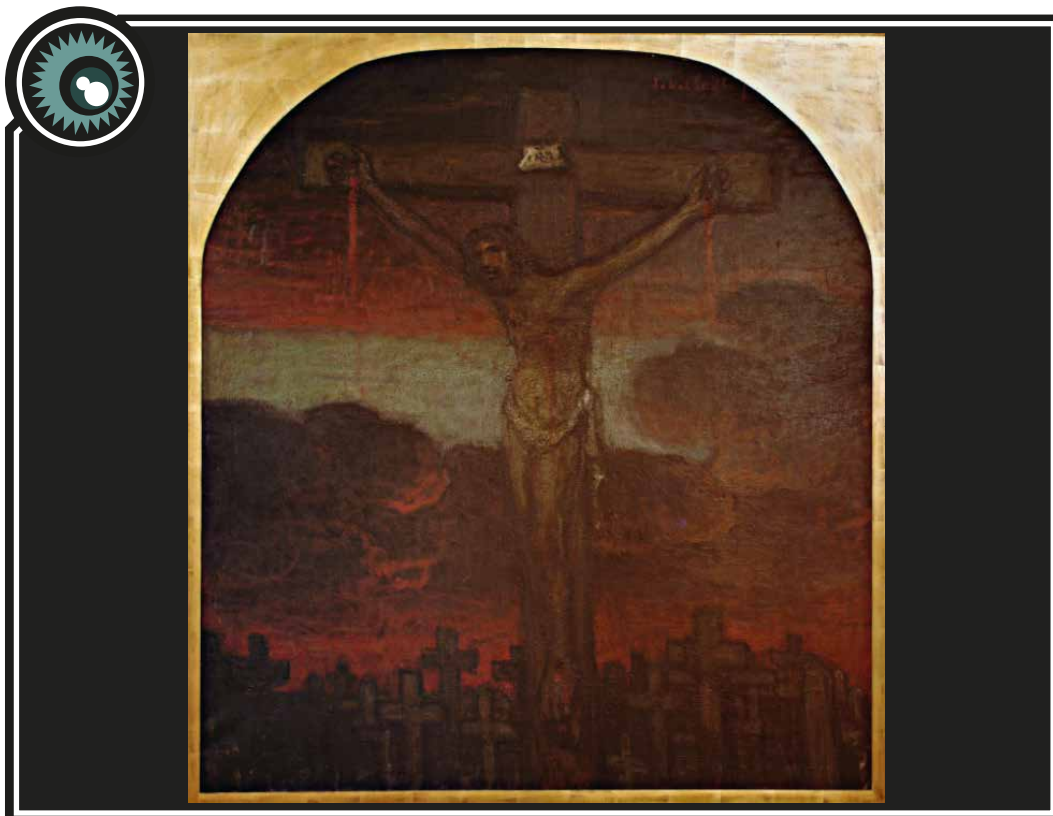
**W**ellicht niet het beste, maar zonder twijfel het meest indrukwekkende schilderij dat in het Jakob Smitsmuseum in Mol te bewonderen valt, is het – letterlijk muurvullende –

*Bemint Elkander*. Het is een van de eerste werken die Jakob Smits maakte na de wapenstilstand van 1918. Het past in een reeks door de Grote Oorlog geïnspireerde werken van zijn hand, zoals *De soldaten trekken voorbij* (ook in het JSM), *In de loopgraven* (KMSK Antwerpen) en *De Vlag* (patrimonium van de Belgische Senaat).

Indrukwekkend, inderdaad, alleen al door de omvang: het meet twee meter bij twee meter, de lijst niet meegerekend. Niet meteen iets voor boven het dressoir dus, en dat was ook niet de bedoeling. Onbevestigde getuigenissen zeggen dat het door kardinaal Mercier bij Smits zou zijn besteld voor de basiliek van Koekelberg. Wanneer het doek klaar is (en de basiliek nog lang niet), verwisselt Mercier echter het tijdelijke met het eeuwige. Op zijn stoel zit op dat moment kardinaal Van Roey, de kempenzoon die behalve het Frans ook het dialect van Vorselaar perfect beheerst. Vermoedelijk heeft hij de jongste ontwikkelingen in de kunstgeschiedenis niet echt op de voet gevolgd, en kan hij zich bij een gekruisigde Christus weinig anders dan een Rubens voorstellen. Het doek wordt in stilte afgevoerd, maar het komt toch nog in een kerk terecht, zij het een van wat bescheidener allure. Van 1937 tot 1980 hangt het in de kerk van Heide-Kalmthout.

### MUSEUMSTUK

Van dan af staat het eigenlijk al in de sterren geschreven dat *Bemint Elkander* uiteindelijk in een museum terecht zal komen. Toch passeert het eerst nog een ander station: een verzamelaar uit Oud-Turnhout koopt het, maar hij heeft er uiteraard niet meteen een geschikte plaats voor. Hij lijkt nog even met de idee te spelen om er het centrale deel uit te knippen en het doek zo tot huiskamerformaat te reduceren. Die verminking is ons gelukkig bespaard gebleven, en het Jakob Smitsmuseum verwerft het: eerst in 1980 als langdurig bruikleen, daarna in 2000 definitief, via aankoop door de Vrienden van het JSM.



**J**akob Smits wordt in de kunstgeschiedenis getypeerd als een religieus symbolist, en als voorloper van het Vlaamse expressionisme. Michael Palmer (1994) noemt hem, samen met Constantin Meunier en Eugène Laermans, 'an artist of compassion', een kunstenaar van het mededogen. Symbolist, expressionist, schilder van het mededogen, het zijn drie kenmerken die kloppen, en ze zitten alle drie 'met verve' in *Bemint Elkander*.

### MIJLPAAL

Een tot bloedens toe gemartelde Christus wordt hier niet op Golgotha gekruisigd, maar op een Vlaams oorlogskerkhof. Ruim twintig kruisen, wat ordeloos vooraan op het schilderij geschikt, herinneren aan de vele slachtoffers van wat een van de gruwelijkste slachtpartijen uit de menselijke geschiedenis is geweest, de Eerste Wereldoorlog. De kruisen steken fel af tegen de dieprode kleur van de achtergrond. Rode en grauwe wolkenlierten creëren een drukkende, onheilspellende sfeer. De oorlog heeft Smits duidelijk heel diep geraakt: hij staakt vier jaar lang alle artistieke activiteit. Hij vindt dat hij, als kunstenaar en vrijheidslievend mens, niet kan werken tijdens de bezetting, een situatie van totale 'onvrijheid'. Als die ellendige periode dan eindelijk voorbij is, laat hij zijn gevoelens de vrije loop in een schilderij dat tegelijkertijd een scherpe veroordeling van oorlogsgeweld én een vredeswens is.

In Smits' evolutie als schilder is dit werk een mijlpaal. Hij gaat na de oorlog een veel lossere stijl hanteren dan voorheen, hij 'tekent' minder en 'schildert' meer. De achtergrond in *Bemint Elkander* is haast abstract, en het doek treft door zijn spontaneïteit. Voor het eerst duikt hier ook het typisch Smitsiaanse 'metselwerk' op: de dikke, korstige verflagen, iets wat hij consequent en haast tot het einde van zijn carrière zal volhouden. Zijn overdadige en onbekommerde textuuropbouw doet denken aan een uitspraak die we ook wel eens over zijn grote voorbeeld Rembrandt hebben gehoord: als hij echt op dreef is, schildert hij geen onderwerpen meer, dan schildert hij *verf*.

Tekst: Ivo Verheyen

Foto: Hans Henderickx

---

Archief & Musea Turnhout

#### Gegevens:

- 'Bemint Elkander', 1918
- Olieverf op doek, met boog bovenaan en sierlijst
- Afmetingen: 200 x 200 cm
- Signatuur rechts boven : Jakob Smits f

#### Inventaris:

- Registratienummer (0001)
- Jakob Smitsmuseum  
Sluis 155, 2400 Mol

Het object van de maand is een initiatief van Archief & Musea Turnhout. De objectfiche van dit of van een ander object kan steeds geraadpleegd worden op onze websites (doorklikken naar Object in de kijker).

Archief & Musea Turnhout • Druivenstraat 18 • B-2300 Turnhout

Tel: +32 14 44 33 98 • [www.archiefenmuseaturnhout.be](http://www.archiefenmuseaturnhout.be)

v.u.: Paul Van Miert, Campus Blairon 200, B-2300 Turnhout